

Erkki Vettenniemi

Mitä Tahko olisi sanonut talvella 2001? Hiihtolääkintä historian näkökulmasta

”Tämä on kovin Suomea kohdannut isku sitten Viaporin antautumisen.”

– Tahko Pihkala Paavo Nurmen kohtalosta 1932¹

Kuusi suomalaista hiihtäjää määrättiin veriarvojen luvattoman muuntelun vuoksi kilpailukieltoon kevättalvella 2001. Dopingrikkomukset oli todettu Lahdessa, Salpausselän rinteillä pidettyjen maailmanmestaruuskilpailujen yhteydessä. Salpausselän kisat taas oli ideoinut Lauri Pihkala (1888–1981), paremmin Tahkona tunnettu urheiluaktivisti, jonka pohjustama hiihtujuhla järjestettiin Lahdessa ensimmäisen kerran 1923.

Tahko muistetaan myös virkistysliikunnan edistäjänä. Jokunen vuosikymmen Salpausselän kisojen lanseeraamisen jälkeen hän propagoi laturetkiä, kuten Pirkan Hiihtoa, ja 2000-luvulla hänen maineensa näyttäisikin lepäävän niin sanotun kuntourheilun varassa. Pihkalan ajattelun avainkäsite oli ”ponnistelun ilo”, ruumiin rasittamisesta saatu mielihyvä, joka (oletuksen mukaan) sulki pois muut motiivit, esimerkiksi rahallisen korvauksen urheilusuorituksesta.

Vailla käteispalkkioita tapahtunut amatöörikisailu säilyi ihanteena käytännössä Tahkon koko elämän ajan. Sen jälkeen on urheiluun omaksuttu toinen ihanne: kilpailijoiden toivotaan pidättävän tietyistä

suorituskykyyn vaikuttavista aineista ja menetelmistä. Koska Pihkalaa kunnioitetaan juuri kuntoilun apostolina, hänen voisi olettaa olleen paitsi amatööriaatteen myös antidopingin ystävä. Iltaapäivälehden pääkirjoittaja päättelikin talvella 2001, että hiihto on ”ehkä suomalaisimmaksi koettua urheilua”, ja näin olisi tuolloisesta dopinghälystä huolimatta. ”Tahko Pihkala pyöriin tosin väkkäränä haudassaan.”²

Artikkelissani pohdin, havahtuiko Pihkala sittenkään ikiunestaan hiihtolääkinnän tähden. Teksti etenee Tahkon elämän ja ajattelun ehdoilla, joten vauhtia on haettava 1900-luvun alkuvuosien amatööriurheilusta asti. Fyysistä suorituskykyä kohentavia aineita käytettiin jo tuolloin, joskaan asiaan ei suhtauduttu samalla paatoksella kuin 2000-luvulla, jolloin voidaan puhua nollatoleranssia lähestyvistä asenneilmastosta. Sen tunnisti nimekkäin Lahden virtsatesteihin kompastunut hiihtäjäkin. Lainaan Mika Myllylän kirjaa *Riisuttu mestari*: ”Dopingin rajanveto ja koko dopingkeskustelu ei kestä minkäänlaista kriittistä tarkastelua itse ytimen eikä koko ongelman vaikeuden suhteen – sellaisen puhuja leimataan heti dopingin kannattajaksi.”³

Mitä siis olisi maamme tunnetuin urheilufilosofi sanonut rakastamansa suksiturheilun haaksirikosta? Olisiko Pihkala pyrkinyt ”kriittiseen tarkasteluun” vailla pelkoa valintansa vastaanotosta, vai olisiko hän pääkirjoittajan tavoin puhjennut kauhistelemaan aikojen ja tapojen rappiota?

Koulupoika korkeushypyn pauloissa

Täydet sata vuotta ennen Lahden MM-kisoja Lauri Gummerus (vuodesta 1906 Pihkala) asui Jyväskylässä, jossa hän oli aloittanut lyseon 1898. Jyväskylän-vuosistaan hän on jättänyt lukuisia värikkäitä ja kulttuurihistoriallisestikin arvokkaita kuvauksia. Niitä vuosia kertyi lopulta seitsemän, ja juuri sinä periodina hän tutustui nykyaikaiseen urheiluun, josta hänen lapsuutensa Pihtiputaalla ei tiedetty hevos- ja hiihtokilpailuja enempää.

Lyseolaisena Lauri osallistui koululaisten omiin kisailuihin ja myös järjesti niitä. Hän kiintyi vuoron perään – joskus samanaikaisesti – pai-

niin, keihäänheittoon, juoksuun, seiväshyppyyn ja painojen nosteluun, joitakin lajeja mainitakseni. Tässä asiassa emme ole vain hänen muisteluksensa varassa: Klaus Uuno Suomelakin on kirjoittanut Jyväskylän koulupoikien pyrinnoista. Tahkon tavoin Suomela tunnettiin tuolloin ruotsinkielisellä nimellä (Lindholm), ja sittemmin, vuosikymmeniä myöhemmin, hän laati alan perusteoksena pitkään säilyneen *Suomen urheilun historian* (1944).

Jyväskylän lyseon 75-vuotishistoriikissa Suomela julkaisi aiheeni kannalta kiehtovimman tekstinsä. Eräänä syksynä, Suomelan muistikuvan mukaan 1904, koululaiskisat pidettiin varhaisen ensilumen vuoksi lyseon tiloissa. Voimistelusalissa talossa toki oli, ja mitä lyseolaisten ajanviettopaikkoihin muuten tuli, poikain ”urheiluinnotus oli miltei kiehu-mapisteessa”. Lainausta jatkuu:

Erikoisesti herättivät nuoremman kansan huomiota Lauri Pihkalan eriskummalliset menettelytavat korkeushyppäkilpailun lomissa: hän makasi selällään maassa hieroskellen seinää vasten kohotettuja koipiaan ja ahmi posket pullollaan sokeria. Ja katso: ne temput tepsivätkin, Pihkala ylitti muistaakseni puolentoista metriä, selviytyen voittajana.⁴

Suomelan kuvaama episodi on mahdollista ajoittaa vieläkin luotettavammin. Pihkala nimittäin julkaisi oman versionsa kyseisestä kilpailusta. Ensinnäkin hän mainitsi, että koululaisten ainekirjoituksen aiheeksi oli annettu syksyllä 1903 ”Mieluurheiluni”, mikä viekoitteli hänet kirjoittamaan hiihdosta. Mutta niin hän teki vastoin syvintä vakaumustaan, hiihto kun sattui yleisen käsityksen mukaan olemaan aitosuomalaisista ruumiinliikuntaa, ja sen uskomuksen ohjaamana nuori Lauri kynäänsä kuljetti. Hänen ”todellinen mieliurheilunsa” oli sillä hetkellä korkeushyppy, ”jossa olin juuri vähää aikaisemmin saavuttanut koulun silloisen ennätyksen, 150 cm”.⁵

Aihetodisteet ajoituksen suhteen eivät lopu siihen. Niitä löytyy *Suomen Urheilulehdestäkin*, julkaisusta, jonka ilmestyminen oli Laurille ja kumppaneille kuukauden kaunein päivä. Tammikuun 1903 lehteen päätoimittaja Ivar Wilskman koosti artikkelin ”Nautintoaineet ja työkyky”, jossa esitetyt näkemykset perustuivat Axel Hellsténin havaintoi-

hin. Tämä oli Wilskmanin luonnehdintaa lainatakseni ”suomalainen lääkäri ja tunnettu voimistelija”.

Valmisteilla olevaa väitöskirjaansa varten Hellstén oli kartoittanut tiettyjen aineiden suhdetta lihasten suorituskykyyn. Koehenkilönä hän oli käyttänyt itseään, nauttien ensin esimerkiksi alkoholia, teetä tai sokeriliuosta. Sen jälkeen hän oli tarttunut rakentamansa testilaitteen vipuun, jota vetämällä hän ”nosti 90 kilon suuruisen painon niin, että eräälle pyöreälle sylinterille muodostui kuvioita, joiden muodosta voitiin huomata tehdyn työn suuruus ja laatu”. (Kojeesta painettiin Urheilulehteen havainnolliset kuvat, ja kuten Hellstén totesi, sen oli alun perin kehittänyt italialainen fysiologi Angelo Mosso.) Kunkin aineen tehokkuutta Hellstén mittasi 20 kertaa päivässä kaikkiaan 20 päivän ajan.

Alkoholin osalta kävi ilmi, että kokeen alkuvaiheissa sillä oli työtehoa lievästi kasvattava vaikutus, ”mutta ennen pitkää rupeaa se tuntuvasti ja jatkuvasti vähentämään” suorituskykyä. Tee sitä vastoin ei ”tuntuvasti vaikuta” mihinkään suuntaan, Hellsténiä referoinut Wilskman kirjoitti. Myös seuraava sitaatti tulee häneltä:

Paras kaikista nautintoaineista on epäilemättä sokeri. [...] Heti alussa sokeri enensi työkyvyn aivan tuntuvasti [...]. Toisen, kolmannen, neljännen ja viidennen sarja-ajan kestäessä oli työkyky hieman heikontunut, mutta sitten se alkoi hämmästyttävästi kasvaa. Kuten näemme, pysyy pilkutettu viiva suurimman osan sarja-aikaa hyvin korkealla toisen viivan yläpuolella.

Wilskmanin johtopäätösten mukaan urheilijoiden oli vihdoinkin luovuttava tupakasta ja viinaksista. Tee ja kahvi olivat ”verrattain viattomia juomia”, joita sopi maistella, jos huvitti, mutta joista ei ollut sen enempää hyötyä kuin haittaakaan. ”Ken tahtoo kilpailuissa kestäväenä pysyä, hän ennen niitä nauttikoon runsaasti sokeria, mieluummin jossakin liuoksen muodossa. Niin ovat amerikkalaiset ’treenaritkin’ jo vuosikymmeniä opettaneet. He tietävät kokemuksesta sen, minkä tiedemiehet vasta nyt kokeiluissa ovat oppineet.”⁶ – Valmennusalan sanasto oli Suomessa alkutekijöissään.

Wilskman siis selosti Hellsténin tutkimuksia talvella 1903, ja seuraavana syksynä Lauri Gummerus maiskutteli sokeria koulupoikien kisoissa. Asia toisella tavalla ilmaisten: nuori Lauri kasvoi luontevasti kiinni dopingmentaaliteettiin, siihen ajattelutapaan, että tätä tai tuota ainetta nauttimalla fyysinen suorituskyky kohenisi. Mika Myllylän kirjasta löytyy samaisen mentaliteetin täsmällinen kuvaus: huippu-urheilija on ”utelias kaikkien sellaisten parannusten suhteen jotka voisivat tuoda etua vaikka vain sekunnin murto-osan verrankin”.⁷

Kohti tieteellistä ravinto-oppia

Viisi vuotta myöhemmin Gummeruksesta oli tullut Tahko Pihkala, ja silloin hän oli syrjäyttänyt Ivar Wilskmanin kotimaisten urheilurientojen auktoriteettina. Hänen juttujaan luettiin yhtä suurella hartaudella kuin taannoin Wilskmanin tekstejä. Kesällä 1908 ilmestyi *Urheilijan opas*, Tahkon kokoama ajantasainen johdatus juoksujen, hyppyjen ja heittojen tapaisiin lajeihin. Kirjassa luovutettiin ohjeita paitsi suoritustekniikkaan myös yleiseen hygieniaan, urheilijoille soveliasta ruokavaliota unohtamatta.

”Nautintoaineita on vältettävä”, Tahko komensi Wilskmanin tavoin, nimeten alkoholin ohella myös kahvin ja teen vahingollisiksi aineiksi. Maailmalla oli jo pitkään kiistelty kasvissyönnin merkityksestä urheilussa, ja sitäkin keskustelua Pihkala sivusi. Kehittääkö kasvisvalio suorituskykyä? Tahko haki neuvoa ”tieteen uusimmista tuloksista” ja kallistui hienokseltaan sekaravinnon kannalle. ”Tavallinen suomalainen ruoka, s.o. leipä, puuro, liha, perut y.m. on suunnilleen parasta urheilijalle.” Nuori guru jatkoi:

Maustinaineeksi katsovat useat sokeria, mutta sitä se ei ole, vaan mitä parhainta ravintoainetta, jos sitä puhtaaltaan sekoitetaan muihin ruokiin. [...] Sokeri on myöskin paljaaltaan omiaan kohottamaan ruumiillista työkykyämme, kuten [...] tri Axel Hellsten on tieteellisillä kokeilla todistanut. Esim. kilpailujen alkaessa tai juuri ennen niiden alkua on sokeri erinomaisen hyödyllistä nautittavaksi, sillä sen sisältämät ravintoaineet joutuvat vereen muutamassa minuutissa.⁸

Omia eksperimenttejään ja muiden urheilijoiden kokeiluja Pihkala ei siinä yhteydessä esitellyt. Tai ehkä pitäisi ”kokeilujen” sijasta puhua laajalle levinneestä käytöstä. Samana vuonna, jona Tahko julkaisi sokerisuosituksensa, suomalaiset painijat kunnostautuivat Lontoon olympia-areenalla. Ylemmän keskisarjan finaalissa hallitseva mestari Verner Weckman kohtasi Yrjö Saarelan; voittoon vaadittiin kaksi selätystä, ja useita otteluja oli jo rehkitetty. Painihistorioitsija Heikki Lehmusto jututti sittemmin Weckmania, joka kertoi suomalaisten turvautuneen Lontoossa ”soodaan ja sokeriin”. Sellaisten aineiden ansiosta he olivat loppuun asti ”hyvissä voimissaan”, toisin kuin ulkomaiset painijat, jotka ”joivat maitoa ja voivat pahoin”.⁹

Tästä ei pidä vielä päätellä, että suomalaiset olisivat oivaltaneet vaikkapa sokerin suoman hyödyn kilpailijoitaan ennen. Ranskalainen lääkäri Philippe Tissié tunnettiin 1890-luvun kenttätöystään pyöräilijöiden parissa, ja heille hän oli suositellut sokerivettä mieluummin kuin alkoholia, jota oli perinteisesti käytetty piristeenä. Alkoholista oli urheilijoille hänen nähdäkseen vain kielteisiä vaikutuksia.¹⁰

Painiskelunero Weckman puolestaan asui opintojensa vuoksi Saksassa, jossa hän oli perehtynyt sikäläisiin pohdintoihin suorituskyvyn maksimoinnista. Ateenan olympialaisiin 1906 osallistui Weckmanin tavoin Martin Brustmann, saksalainen lääketieteen opiskelija, joka julkaisi *Urheilijan oppaan* kaltaisen käsikirjan 1912. ”Dopingin oikeutuksesta on puhuttu ja kirjoitettu paljon ilman sen suurempia tuloksia”, Brustmann laushti. Periaatteessa hän piti suotavana, että urheilijat eivät pyrkisi ylittämään ”luonnollisia rajojaan”, mutta koska hän tiesi, että käskyt eivät kuitenkaan tehoaisi, hän halusi opastaa heitä turvallisiin kokeiluihin. Esimerkiksi suklaan dopingkäyttöä hän oli testan-

nut paitsi itsellään myös muilla urheilijoilla, ja etenkin pitkäaikaisessa rasituksessa siitä saatava etu oli kiistaton.¹¹

Urheilija-lääkäri Brustmann tunnusti realiteetit eli pidättyi morali-soinnista. Miksi todellakaan karttaa aineita, joita säännöt eivät tuomin-neet? Vaikka doping oli käsitteenä jo olemassa, urheilijoita ei ollut kiel-letty käyttämästä kofeiinia, kokaiinia, konjakkia tai mitään muutakaan suorituskykyyn mahdollisesti vaikuttavaa ainetta. (Tarkoitan ihmisur-heilijoita, sillä hevosurheilussa oli vuosisadan alussa laadittu ensimmäi-set dopingsäännöt.) Se vain ei ole koko totuus asiasta: sallittuja keino-ja voitiin paheksua eettisluonteisin perustein, joskaan ei urheiluväen itsensä toimesta. Suomessa tällaisen kritiikin käynnisti Viktor Heikel, Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen eläkeikää lähestyvä ylijohtaja, jonka teossarjan *Gymnastikens historia* viimeinen osa tuli ulos Lontoon olympiakisojen jälkeen 1909.

Heikel oli ennen muuta voimisteluaatteen mies, joten urheilua hän käsitteli kirjassaan lyhyesti, silloinkin kielteisessä valossa. Se oli hänestä brutaalista, ihmisarvolle sopimatonta kamppailua fyysisestä paremmuu-desta. Urheilijat sitä paitsi turvautuivat kunnianhimosaan ”temppei-hin ja epärehelliseen peliin”, Heikel huomautti. ”Onhan ilmennyt, että jopa myrkyllisiä piristeitä [*stimulantia*] otetaan tilapäistä kiihottumista varten siitä huolimatta, että tiedetään terveyden vaarantuvan.”¹²

Yhtään aikalaismomenttia Heikelin piristeoletukseen en ole ta-voittanut. Kotimaiset urheiluporukat eivät olleet näköjään valmiit kes-kustelemaan aihepiiristä. Asetelma toistui 1920-luvulla Pariisin olyn-pialaisten yhteydessä, kisojen, joiden suurin sankari oli Paavo Nurmi. Lehtijutussaan Heikel jälleen epäili urheilijoiden tehostavan suoritusky-kyään ”piristäväillä myrkyillä” – ja jälleen jäi keskustelu leiskahtamatta.¹³ (Heikel ei käyttänyt termiä ”doping”.)

Urheiluihmisten haluttomuus reagoida Heikelin väliintuloihin oli tavallaan ymmärrettävää. Syytöksiin ei ollut tyydyttävää vastausta. Niiden kiistäminen ei olisi riittänyt Heikelille ja hänen aatetovereilleen, koska todisteet puuttuivat (kuten puuttuivat Heikeliltäkin). Myöntely tai ”myrkyjen” vähättely sillä perusteella, että minkään aineen käyttö ei halventanut sääntöjä, olisi vain kiihdyttänyt vastapuolen hyökkäyk-siä. Toisaalta Heikel ei syylistynyt anakronistiseen arvosteluun, päin-vastoin kuin ne 2000-luvun tarkkailijat, joiden mukaan dopingrikko-

muksia olisi tapahtunut ennen dopingsääntöjen muotoilua. ”Mitä parempi urheilija on, sitä enemmän epäillään”, kummasteli Mika Myllylä. ”Kukaan ja mitään ei ole enää saavutettu edes aikojen saatossa ilman vippaskonsteja. Kaikki suuret urheilumestarit muuttuvat suuriksi konniksi: aineita ja vippaskonsteja ne kaikki vain käyttävät...”¹⁴

Amatööripulmasta dopingongelmaan

Kysymyksenasetteluni kannalta on jännittävää havaita, että 1930-luvulla Pihkala näyttäisi viimein puhuneen dopingista. Asiasta kertoi urheilukirjailija Markku Siukonen 1980-luvulla, pian Pihkalan kuoleman jälkeen. Siukonen oli kopioinut dopingaiheisen kirjansa moton Tahkon tekstistä. ”Ja miltei pahinta on, että on vaikeaa saada selvää, missä määrin tekoja todella tapahtuu”, Tahko oli tokaissut 1931. ”Kaikki puhuvat, ns. julkisia salaisuuksia kiertää kuin karusellissa, mutta kukaan ei sano mitään.” Urheilutoimittaja Matti Hannus huomioi tuon kiehtovan sitaatin palkitussa kronikassaan *Kultaiset kentät*. Hannuksen mielestä piristeiden käyttö ”lienee ollut [ennen sotia] suhteellisen vähäistä, vaikka alan auktoriteetti Lauri Pihkala esittikin jonkinasteisia yleisiä epäilyjä”¹⁵

Mitä Pihkala oli tarkkaan ottaen jutustellut 1931? Kansainvälinen yleisurheiluliitto IAAF oli kieltänyt dopingin 1928 ja Tahko tunsi maamme urheilupiirit läpikotaisin, joten lämpimikseen hän ei olisi sääntörikkeistä kirjoitellut. Asian piti olla nopeasti tarkistettavissa. Siukosen motto oli peräisin Pihkalan päätoimittamasta Kiri-lehdestä, mutta hänen mainitsemistaan numeroista en ”dopingia” tavoittanut. Ehdin selata lehden kaikki kolme vuosikertaa kahteen otteeseen ennen kuin onnistui. Toisessa niistä vuoden 1931 numeroista, jotka Siukonen oli ilmoittanut lähteikseen, Tahko pakinoi urheilun epäkohdista:

Mutta vielä on jälellä amatööriurheilun ikävin puoli, se seikka, joka voimakkaimmin, vaikka mielestäni ei kuitenkaan ratkaisevasti, puhuu amatööri- ja ammattiurheilun eroitusta vastaan: mahdottomuus määritellä tätä rajaa ja estää salakuljetustoiminta sen yli. [...]

Näin on amatöörisäännöistä epäselvyytensä ja epäkäytännöllisyytensä takia meillä tullut jonkinlainen urheilun kieltolaki, josta puhutaan ja jonka siipien alla toimitaan yhtä kyynillisen julkeasti kuin ”suurenkin” kieltolain yhteyteen kuuluvissa asioissa. Ja miltei pahinta on, että on vaikea saada selvää, missä määrin tekoja todella tapahtuu. [...]”¹⁶

Alkoholipitoisia juomia koskenut kieltolaki kumottiin Suomessa 1932. Uusi väkijuomalaki tuli voimaan huhtikuussa, samoihin aikoihin Nurmeen kohdistetun ammattilaisepäilyn kanssa. Miksi Siukonen siis painoi dopingproblematiikkaa käsittelevään kirjaan harhaanjohtavan sitaatin? Hyväntahtoisesti ajatellen valinta oli tahallinen: hän halusi muistuttaa muinaisten amatöörisääntöjen ja niitä seuranneiden doping-sääntöjen välillä vallitsevista yhteneväisyyksistä. Kun kerran amatöörihanne voitiin lopulta hylätä, kenties suorituskykyä kohentavia aineita koskevat määräykset tulisivat nekin kaatumaan?

Yleisurheilijoiden ei ollut vuoden 1928 jälkeen lupa turvautua dopingiin. Ihmisurheilujen varhaisin kieltopäätös tosin kattoi vain sellaiset ”kiihoitusaineet” (*stimulants*), joita hyödynnettiin ”tavallisuudesta poikkeavasti” (*not normally*). Tuollaisilla termeillä Pihkala esitteli Amsterdamin kokousuutisia Suomessa; hän oli osallistunut IAAF:n kongressiin Suomen Urheiluliiton edustajana. Tahkon mielestä määritelmä, joka antoi luvan käyttää ikään kuin tavallisia piristeitä, ei ollut täysin onnistunut, ja niin taisi ajatella moni muukin aikalainen.¹⁷ IAAF ei koonnut dopingaineista listaa eikä ryhtynyt valvomaan kiellon noudattamista.

Seuraavan ja samalla viimeisen kerran Pihkala kommentoi dopingia puolen vuosisadan kuluttua. Mietteet julkaistiin haastattelussa, joka ilmestyi joitakin viikkoja sen jälkeen, kun kolme suomalaista yleisurheilijaa oli julistettu kilpailukieltoon. ”Dopingin käyttö on Tahkon mukaan mahdollisimman kaukana urheilun ideasta”, haastattelijat tiivistivät 90-vuotiaan pohdiskelijan sanoman. Pihkalan mielestä urheilun perimmäinen tarkoitus löytyi yhä ”ponnistamisen ilosta”, joka toimi tällä kertaa synonyyminä ”leikinomaiselle urheilulle”. Näin vanhus tuumaili:

Dopingongelma ei johdu niinkään urheilijoista kuin valmentajista. Vika on siinä, että valmentajat valitaan vain sen mukaan,

että he pystyvät tuottamaan mahdollisimman hyvin menestyviä urheilijoita. Pitäisi kiinnittää huomiota urheilun eettiseen puoleen sekä kasvatusnäkökohtiin. Suomessa urheilujohtajat ajattelevat usein, että sääntöjen kiertämisen taito kuuluu urheilun taitoihin.¹⁸

Pihkalan järkeily oli hämmentävän yksioikoista vuoden 1928 kommentaariin verrattuna. Doping on väärin, doping tuhoaa urheilun. Toisin kuin 1928, Tahko ei tarttunut kysymykseen ”dopingin” määrittelystä, jonka tulisi olla kaiken kriittisen keskustelun alkupiste. Hän tyytyi kierrättämään teesejään ponnistelun autuudesta ja syyllisti siinä ohessa urheilijoiden tukijoukkoja – kuten tunnetusti tehtiin Lahdessakin.

Valmentajat ja johtajat olisivat siten varsinaisia konnia, ja urheilijan intohimon voisi taltuttaa valmentajaa vaihtamalla. Mutta eihän nuo-

ri Laurikaan tarvinnut sokerikuureihinsa treenarin rohkaisua! Mika Myllylä koki Lahden vuonna velvollisuudekseen muistuttaa, että päävalmentaja Kari-Pekka Kyrön ainoa pyrkimys oli ollut ”vilpittömästi löytää urheilijoille parhaita mahdollisia ratkaisuja”. Samalla hän kumosi Tahkon oletuksen, jonka mukaan rehkimisen riemulle ei olisi sijaa ammattilaisten huippu-urheilussa. Hiihdon ”syvin olemus” paljastuu Myllylän mielestä ”ladun kilpailuhurmoksessa, itsensä kokonaisvaltaisessa hallinnassa – kun mono on oikeasti syönnillään...”¹⁹

Sokeritankkaus ja urheilun henki

Tahkon vanhuusvuosien haastattelun (1978) kaikupohjana oli suomalaista yleisurheilua ravistellut dopingjupakka. Kohu aiheutui anabolisten steroidien käytöstä, joten kaikesta päätellen hän hyväksyi niiden aineiden dopingstatuksen. Erikoista kyllä, Pihkalan miehuusvuosina tuskin kukaan tarkkailija olisi hahmottanut testosteronia tai sitä vaikutuksiltaan jäljitteleviä tuotteita dopingiksi.

Suomessa saatetaan vielä muistaa, että Paavo Nurmeen kohdistettiin postuumisti hormonisyyte, joka perustui 1930-luvun lehtimainokseen. Nurmi oli kehunut saksalaisperäisen valmisteon ”ainutlaatuisella tavalla kuntoa vahvistavaa ja ylläpitävää” vaikutusta – valmisteon, joka sisälsi lähinnä kai plaseboksi luokiteltavaa häränkivesuutetta.²⁰ (Testosteronia ei ollut tällöin eristetty.) Aineen tehottomuus on kuitenkin tässä yhteydessä sivuseikka. Episodin koko opetus on siinä, että pitkävaikutteiseksi oletetun mikstuuran käyttöä ei ujosteltu; urheilijat avoimesti mainostivat nuorennuseliiksiä toisille urheilijoille.

Sen kaiken Tahko tiesi. Hänen täytyi olla perillä myös siitä, että hiihtäjien parissa viihtynyt lääkäri Mikko Kunnas rinnasti kohta sotien jälkeen hormonit vitamiineihin. Elimistön puutetilojen kompensointi oli Kunnaksen mielestä terveydenhoidollinen hanke: hormoneilla ei luotu epäreilua kilpailuasetelmaa, toisin kuin piristeillä.²¹ Samoin ajatteli 1960-luvun mestarihiihtäjä Eero Mäntyranta puolustaessaan anabolisia steroideja vielä sen jälkeen, kun ne oli luokiteltu dopingiksi.²² – Mäntyrannan virtsatesti paljasti 1972 piristeiden jäänteitä, jolloin hän

myönsi käyttäneensä ”vajauksia” täyttäviä aineita, ”kuten sokeria”.²³ Siihen kategoriaan lukeutuvat hormonitkin.

Ei siis ihme, että anabolisten steroidien kieltopäätös 1970-luvulla herätti hämmennystä. Käsitteeltä ”doping” haihtui hetkessä sen ikimuistoinen merkitys. Dopingiksi mielletyt aineet olivat olleet jotain sellaista, jota nautittiin juuri ennen kilpailuponnistusta. Synteettiset hormonit taas olivat ”pitkäaikaista dopingia”, lainatakseni farmakologi Mauri Mattilan yritystä ratkoa käsitesotkua, joka ei vain ottanut selvitäkseen.²⁴

Olivatko piristeet sitten ”lyhytaikaista” dopingia? Kenties, mutta sellaista on sokerikin, tuo Tahkon suosima herkku, jolla hän manipuloi suorituskyykään kilpailutilanteessa.

Ajatus sokeridopingista ehkä kuulostaa kohtuuttomalta, joten noudan sille tukea viralliselta taholta, Maailman antidopingtoimisto Wadalta. Vuodesta 2004 alkaen tietyn aineen tai menetelmän pitää täyttää Wadan kolmesta kriteeristä kaksi, jotta se voitaisiin kieltää, eli julistaa dopingiksi. Nämä kriteerit ovat suorituskyvyn nousu, terveyden vaarantuminen ja urheilun hengen uhkaaminen.²⁵

Tanskalainen filosofi Verner Møller on Wadan aivoitusten innoittamana pohtinut, mitä tapahtuisi, jos hammaslääkärit pääsisivät vaikuttamaan antidopingiin. Silloin taitaisi käydä niin, että karkkien käyttö kiellettäisiin urheilijoilta. Nehän antavat suorituksen aikana urheilijalle energiaa, minkä lisäksi ne ovat epäterveellisiä ja vieläpä urheilun hengen vastaisia aineita.²⁶ Kaikki kolme kriteeriä täyttyvät. Selvennetäköön, että Wadan ymmärrys ”urheilun hengestä” on yhteneväinen Pihkalan propagoiman ponnistelun ilon kanssa. Mainittu henki mielletään amatöörieetoksen mukaisesti: harrastelijoiden suorituksen palkinnoksi riittäköön reipas olo. Makeiden piristeiden ei luulisi kuuluvan sellaiseen kisailuun.

Alan ranskalaisessa tutkimuksessa on tarkennettu, että sokeri oli 1900-luvun alussa symbolisesti ”puhdas” aine. Sen merkitystä suorituskyvyn kehittäjänä ei kiistetty, mutta siihen liitettiin jo häikäisevän valkoisuutensa tähden myönteisiä mielikuvia. Sokerin urheilullista käyttöä ei ollut siten tarpeen salaila.²⁷ Myös Tahko toi sokerin rehdisti esille sekä kilpailijana että kirjailijana, millä valinnalla ei valitettavasti ole tekemistä myöhempien aikojen arvostusten kanssa. Wadan määritelmät sallivat jopa suorituskyykyä alentavien aineiden luokittelun dopingiksi.

Olenko syyllistymässä saivarteluun, vakavaksi koetun aiheen leikkimieliseen reposteluun? Vai onko Verner Møller arjesta vieraantunut filosofi, jonka näkemykset voivat kiinnostaa vain akateemisia kielipelejä harrastavia kollegoja? Ruotsalainen lääkäri Arne Ljungqvist on puuhastellut antidopingin parissa 1970-luvulta asti, ja sitäkin ennen, Helsingin olympialaisissa 1952, hän kilpaili korkeushyppäjänä, jolloin Pihkala entisenä hyppääjäpoikana seurasi hänen suorituksiaan paikan päällä. Ljungqvistin muistelmiin hän ei taas ennättänyt tutustua, ja ehkä oli parempi niin. Tämän antidopingmiehen mukaan ”jokapäiväisessä ravinnossakin” saattaa piillä suorituskykyä kehittäviä aineita, kuten sokeria. Sitä paitsi ”suurina annoksina” sokeri voi olla terveydelle haitallista.²⁸

Näiden auktoriteettien nojalla julistan Pihkalan jääneen kiinni dopingaineen käytöstä. Paljastus tosin tulee vuosia hänen kuolemansa jälkeen ja viittaa aikaan, jolloin dopingkieltoja ei tunnettu, mutta sellaiset detaljit eivät ole estäneet muitakaan tahoja heiluttamasta leimakirvestä. Mika Myllylän alistuneen havainnon mukaan dopingsäännöt ”voivat olla erilaisia, ne elävät ja voivat täydentyä eri aikaan”, minkä lisäksi – pahimmassa tapauksessa – ”eilisen keksintö onkin jo tämän päivän vippaskonsti”.²⁹

Isänmaan puolesta sääntöjä vastaan

Edeltävistä huomioista ei vielä ole johdettavissa täyttä vastausta talven 2001 suhteen, joten tuuppaan amatöörisääntöjen tarjoamaa analogiaa entistä pidemmälle. Paavo Nurmen kansainvälisen uran äkillinen loppuminen lienee Suomen urheiluhistorian tarkimmin tutkittuja tapah-tumia; siihen selkkaukseen osallistui Pihkalakin, jonka ajattelusta on tehty jopa väitöskirja.

Valitettavasti en voi nyt hyötyä Harri Salimäen tutkimuksen pää-telmistä. Salimäki uskoi Tahkon olleen amatööriurheilun vivahteeton kannattaja, vaikka tämä oli kyseisen sääntökonstruktion systemaattisin suomalainen kriitikko.³⁰ Tahko kunnioitti amatööriurheilua ihanteena, jonka hylkääminen johtaisi vain uusiin ongelmiin, mutta vallinneissa

säännöissä hän näki mittavia epäkohtia. *Urheilijan oppaassa* (1908) hän jo purki amatööri-käsitteen hämärää alkuperää, ja vielä 1960-luvulla hän jaksoi julkaista laajan artikkelin, joka pyrki saattamaan sääntöpykälän ajan tasalle.³¹ Muistutan myös vuoden 1931 tekstistä, jossa Pihkala korosti ”kyynillisten” rikkomusten olevan osittain seurausta sääntöjen keltvottomuudesta.

Nurmen maineikkaan Amerikan-kiertueen aikoihin 1925 Tahko mietiskeli aiheita artikkelisarjan pituudelta. Sääntöjen kirjaimellinen noudattaminen ”vie järjettömyyksiin”, hän puuskahti. Urheilija voi laatia valmennusopillisen teoksen ja hyväksyä siitä asianmukaisen tekijänpalkkion, mutta jos samainen urheilija lukee tekstiään ääneen ja kerää kuulijoilta maksun, hänet voidaan julistaa ammattilaiseksi.³² Tämän Tahko tiesi omasta kokemuksestaan: *Urheilijan oppaan* ilmestymisen jälkeen hän oli jatkanut amatööriinä, kunnes valmentajaksi siirtyminen 1913 oli merkinnyt amatööriuran loppua.

Edelleen Pihkala piti ”vääräytenä köyhää kohtaan” sitä, että kilpailuja kiertävä vähävarainen urheilija ei voinut saada korvausta menetetystä työajasta. Amatöörisäännöt vaikuttivat siten suosivan varakasta oloista kotoisin olevia yksilöitä. Säännöt lisäksi edellyttivät kaiken kisailun tapahtuvan silkasta kiintymyksestä urheiluun – mihin näin ollen tarvittiin esinepalkintoja? Jos lähtökohtana oli pyyteetön ”urheiluharrastus”, piskuisetkin palkinnot pitäisi poistaa.³³ Nurinkurista oli sekin, että urheilujärjestöt itse selvittelivät väitettyjä rikkomuksia. Sellaisiin tutkimuksiin Tahko vaati riippumatonta elintä. Amatööriaatteesta ei nimittäin kannattaisi sääntösotkuista huolimatta luopua, sillä muuten ajauduttaisiin ”aivan hunningolle”, hän ennakoi – ilman että olisi lähemmin kuvaillut hunningon laatua.³⁴

Siihen malliin Pihkala saarnasi kotimaiselle urheiluyhteisölle. Nuotti vaihtui, kun ihanteet törmäsivät arkeen. Ruotsissa lausuttiin kesällä 1929 epäilyjä kestävyysjuoksija Toivo Loukolan pyytämistä palkkioista, jolloin Tahko lähestyi kirjeellä Suomen Urheiluliiton (SUL) puheenjohtajaa. ”Minun mielestäni on sietämätöntä ja maamme arvoa loukkaavaa nähdä, miten miehistämme puhutaan”, hän purkautui Urho Kekkoselle. Olympiavoittaja Loukolalle hän suositteli kunnianloukkaussyytteen nostamista asianomaista lehteä vastaan.³⁵

210 Isänmaan edun vaaliminen oli tärkeämpi tavoite kuin sääntöjen

säntillinen noudattaminen. Tästähän saatiin kosolti lisätodisteita, kun Kansainvälinen yleisurheiluliitto IAAF kävi tutkimaan Nurmen tienstestä. Juoksijamestarin kilpailuoikeuksien jäädyttäminen oli ”maatamme ja sen urheilua syvästi loukkaava” päätös, Tahko jyrähti julkisesti keväällä 1932. Hänestä oli väärin, että rahakisojen järjestäjiä ei vedetty rikkeistä vastuuseen, ja joka tapauksessa ”99 sadasta urheilijasta ottaa makuun päästyään niin paljon kuin suinkin”. IAAF:n (ruotsalaisella) johtajalla ei edes ollut moraalista arvovaltaa moisiin selvityksiin, hän jatkoi; amatöörisääntöjä ei ollut edeltävinä vuosina viitsitty lainkaan valvoa mielekkäällä tavalla.³⁶

Eikä siinä kaikki: yksityisesti Tahko lupaili kosta ainakin Yhdysvalloille ja Saksalle, jos Nurmen ei annettaisi osallistua Los Angelesin olympiakisoihin. Ilman Nurmen vetovoimaa Suomen joukkue ei ehkä saisiakaan kokoon matkabudjettia, hän viestitti amerikkalaiselle urheiluvaikuttajalle Avery Brundagelle.³⁷ (Pihkala tiesi, että Brundagen ilmianto oli sysännyt liikkeelle IAAF:n tutkimukset.)³⁸ Paikan päällä Los Angelesissa hän sitten uhkaili saksalaista olympiajohtajaa, jonka välityksellä IAAF oli saanut haltuunsa Nurmelle tuhoisia dokumentteja: jos tämä ei vetäisi niitä pois, Suomen osanotto Berliinin kisoihin 1936 vaarantuisi.³⁹ – Jupakkaa kartoittanut ruotsalainen histo-

rioitsija Leif Yttergren luonnehtii Pihkalan käytöstä tekopyhäksi, kun taas Pihkala itse mielsi IAAF:n toimineen tekopyhästi.⁴⁰

IAAF:n kongressi käsitteli kiistaa olympialaisten yhteydessä. Tahko lukeutui SUL:n delegaatioon, missä ominaisuudessa hän jälleen muistutti, että laajalle levinnyt vilppi ei häviä sillä, että yhtä ainutta urheilijaa rangaistaan huhujen ja oletusten nojalla. Muut vain salailisivat tekemisiään entistä tarkemmin. Nurmen ”viattomuudella” hän ei sinänsä spekuloinut, mutta niin kauan kuin IAAF kieltäytyi julkistamasta saamiaan papereita, SUL ei suhtautuisi Nurmeen ammattilaisena.⁴¹ Joitakin vuosia aiemmin Pihkala oli ollut valmis syrjäyttämään urheilujärjestöt amatööritutkimuksista. Kesällä 1932 hän heittäytyi patriootisten tunteiden elähdyttämänä mahdollisimman jääviin hankkeeseen. Nurmea vastaan esitetyt syytökset olivat ”aihetodisteina raskauttavia”, mutta juridisessa katsannossa riittämättömiä, hän selitti ruotsalaisessa lehdessä.⁴²

Minkä verran Pihkala lopulta tiesi luvattomista rahapalkkioista? Kun Nurmi oli aikeissa palata Yhdysvaltoihin 1928, Pihkala kehotti edellä mainittua Brundagea ”valvomaan” kiertueen kulkua. ”Minun henkilökohtainen käsitykseni Nurmen viime matkasta maahanne [1925] on, että hän ei juossut puhtaasta harrastuksesta, mutta me emme voineet näyttää hänestä toteen mitään.”⁴³

Pihkalan arvaus Nurmen ”puhtaudesta” oli varmasti oikea. Toinen seikka on sitten se, pyrkikö hän vakavissaan ottamaan selvää rikkomusten laajuudesta. Tahkosta ilmestyi ensimmäinen elämäkerrallinen teos 1970-luvulla, sivumennen sanoen vuosi sen jälkeen, kun Kansainvälinen olympiakomitea oli hylännyt avaintermin ”amatööri”. Siinä kirjassa nuoruudenystävä Yrjö Kivimies muisteli raha-aihetta: ”Tahko tietysti kuuli näistä asioista enemmän kuin minä. Ja miten paljon hän mahtoikaan kuulla! Minä ymmärrän varsin hyvin, että häntä jurppivat vallan hirvittävästi tuollaiset liiketoimet pyhän urheilun kustannuksella.” Sen kommentin Kivimies lausui keskustelussa, johon Pihkalakin osallistui. Kirjaan painettiin myös vanhuksen välihuuto: ”En kuullut, en halunnut kuulla.”⁴⁴

Johtopäätökset eivät enää vaadi tulkinnallisia taidonnäytteitä. Tahko ei olisi halunnut kuulla lääkerikkomuksista sen enempää kuin raharikkomuksista. Hän olisi kannattanut jonkinlaisia rajoituksia

suorituskyvyn lääketieteelliselle virittämiselle, jotta ei olisi jouduttu ”ai-
van hunningolle”, mutta yksittäisiä urheilijoita hän ei olisi koskaan tah-
tonut syyllistää. Lahden tapahtumien jälkipuinnissa Mika Myllyläkin
suhtautui kielteisesti ”lääketieteen vapauttamiseen”, vaikka tyrmäsi an-
tidopingin harhautuneena projektina. Sen sijaan, että pureuduttaisiin
”ilmiön syihin”, kuten yhteiskunnan medikalisoitumiseen, ”jahdataan
urheilun pahoja poikia ja tyttöjä”.⁴⁵

Lauri Pihkala Lahden hiihtomontussa

Mitä olisi Tahko sanonut Salpausselällä 2001? Ajattelen nyt älyllisen kapasi-
teettinsa lakipisteessä olevaa Pihkalaa, en sitä vanhusta, joka 90-vuotiaana
kirosi dopingiksi kutsumansa kummajaisen.

Ensinnäkin hän olisi tunnistanut urheilijoita riivaavan kilpailuvietin, jo-
ka vääjäämättä johdattaa suorituskykyä kehittävien aineiden pariin. Siitä hä-
nellä oli omakohtaistakin kokemusta. Edelleen hän olisi ihmetellyt kieltä,
jota ei voida kunnolla perustella eikä valvoa. Mitä tarkoittaa suorituskyvyn
”keinotekoinen” kohentaminen, tai miten veriarvojen kielletty muuntelu
eroaa sallitusta verimanipulaatiosta? Miksi esimerkiksi sokeri-suolaliuoksen
tiputtaminen suoneen sallitaan, mutta samaa reittiä tapahtuvaa plasmanlaa-
jentajan annostelua – josta suomalaiset jäivät kiinni – paheksutaan?

Pihkala olisi myös suhteellistanut suomalaisten sääntörikkomuksen va-
kavuutta. Plasmanlaajentajan käyttöön ei tunnetusti ollut muuta järkeenkäy-
pää syytä kuin pudottaa veriarvot hemoglobiinitestin edellyttämälle tasolle.
Urheilijoita siis rangaistiin suorituskykynsä sabotoinnista!

Tietenkin Tahko olisi suutahtanut muun hiihtomaailman harjoittamal-
le moralisoinnille, sensaatiohakukselle uutisoinnille, jossa suomalaiset miel-
lettiin poikkeuksellisen paatuneiksi huijareiksi. Täkäläisten urheilijoiden
epäiltiin puijanneen kanssakilpailijoitaan Paavo Nurmen ajoista asti.⁴⁶ Sen
tyyppiset puheet olisivat sinetöineet Tahkon päätöksen asettua ahdinkoon
ajautuneiden hiihtäjien tueksi.

Tällöin hän olisi ottanut käyttöön saman retorisen arsenaalin, jolla
suomalaiset olivat aikoinaan puolustaneet Nurmea. Dopingsääntöjen
tulkinnanvaraisuudet olisi kaivettu esiin; vastapuolen motiiveilla olisi

arvuuteltu; yhtään oljenkortta ei olisi jätetty mutustelematta. Lisäksi hän olisi Mika Myllylän tavoin korostanut etiikan olevan muutoksille altis: amatöörisäännöistä oli luovuttu ja rahapalkkiot sallittu, joten 2000-luvun näkökulmasta Nurmi ei ollutkaan syyllistynyt rikkomuksiin.⁴⁷

Vielä siinäkin vaiheessa, kun valmentajia ja lääkäreitä oli sitovasti yhdistetty dopingiin, Pihkala olisi pitänyt suomalaisten puolia. Eihän kukaan voinut tosissaan ajatella, että kilpakumppanit olisivat yhtään pidättyväisempiä lääkehuollon suhteen! Missä on sellainen huippuhihtäjä, joka ei nauttisi sokerilientä tai muita taikajuomia? Hiihtoliiton johtajia hän taas olisi halveksinut omien urheilijoiden pettämisestä. Kun kerran Suomen Urheiluliitto oli pysytellyt loppuun asti Nurmen rinnalla, miksi ihmeessä hiihtoherrat ryhtyivät ”rengin palvelukseen” langettamalla sanktioita suomalaisille urheilijoille, valmentajille ja lääkäreille?⁴⁸

Sinnikkäimmät journalistit olisivat silti hokeneet Tahkolle, että kysehän on moraalista rappiota vastaan suunnatusta sodasta, jossa pyritään turvaamaan reipashenkisen urheilun tulevaisuus sekä suojelemaan hiihtäjänalkuja kaiken maailman mömmöiltä. Sillä hetkellä Tahko olisi vetänyt esiin järkeimmän aseensa – huumorin. Häneltä tunnettiin jo tokaisu, jonka mukaan urheilu viinan kanssa oli juopottelua kannattavampi valinta.⁴⁹ Lahdessa hänen lohkaisunsa olisi keventänyt median loihtimaa kansallisen hätätilan atmosfääriä, ehkä jopa kumonnut sen: ”Parempi hiihtää ja läträtä verellä kuin pelkästään läträtä verellä!”

(Laajennettu versio Historiantutkimuksen päivillä 21. lokakuuta 2010 Jyväskylän yliopistolla pidetystä esitelmästä ”Karkkia, sokeria ja plasmanlaajentajaa – eli mitä Tahko Pihkala olisi sanonut hiihtodopingista?”)

Viitteet

1. *Idrottsbladet* (Tukholma) 90/1932, 4. Ks. myös Leif Yttergren, ”Vuosisadan urheiluskandaali? Sigfrid Edström, Urho Kekkonen ja tapaus Nurmi” (suom. Esa Sironen), teoksessa Heikki Roiko-Jokela ja Esa Sironen (toim.), *Vanhat mestarit*. Helsinki: Minerva 2007, 54.
2. *Iltalehti* 27.2.2001. Artikkeliani voi lukea jatko-osana tanskalaiselle tekstille, joka oli ensimmäinen historian tutkimuksellinen Lahti-tulkinta – ja jossa Pihkalakin vilahti. Niels Kayser Nielsen, ”Tapaus Lahti ja historian taakka” (suom. Erkki Vettenniemi), teoksessa Erkki Vettenniemi (toim.), *Hiihto ja häpeä. Lahti 2001 mediaskandaalina*. Jyväskylä: Nykylä kulttuurin tutkimuskeskus 2010.
3. Mika Myllylä, *Riisuttu mestari*. Helsinki: Tammi 2001, 279.
4. Kl. U. Suomela, ”Voimistelu ja urheilu Jyväskylän alkeisopistossa ja lyseossa”. Teoksessa *Jyväskylän lyseo 1858–1933. Historiukeja, muistelmia, elämäkertoja*. Porvoo: WSOY 1933, 107.
5. Lauri Pihkala, ”Mitä poikailalla harrastin”. *Nuoren Voiman Joulu* 1926, 65. Ks. myös Kauko Kare, *Tabko Pihkala – legenda jo eläessään*. Helsinki: WSOY 1975, 74.
6. Ivar Wilsman, ”Nautintoaineet ja työkyky”. *Suomen Urheilulehti* 1/1903. Mosson ergografista, ks. http://cultureandcommunication.org/deadmedia/index.php/Mosso_Ergograph (tarkistettu 11.10.2011).
7. Myllylä 2001, 85–86.
8. Lauri Pihkala (toim.), *Urheilijan opas*. Jyväskylä: Gummerus 1908, 167. Kasviskeskusteluista, ks. James Whorton, ”Muscular Vegetarianism: The Debate Over Diet and Athletic Performance in the Progressive Era”. *Journal of Sport History* 2/1981.
9. Heikki Lehmusto, ”Painiskelu aikaisemmissa olympialaisissa”, teoksessa Lauri Pihkala ja Martti Jukola (toim.), *Olympialaiskisa ennen ja Parisissa 1924. I osa*. Porvoo: WSOY, 291.
10. John Hoberman, *Mortal Engines: The Science of Performance and the Dehumanization of Sport*. New York: The Free Press 1992, 126–128. Tissién tutkimuksista lähemmin, ks. sama, 80–85.
11. Martin Brustmann, *Olympisches Trainierbuch*. Berlin: Illustrierter Sport 1912, 79–83.
12. Viktor Heikel, *Gymnastikens historia*. Helsingfors 1905–09, 726. Heikel lienee kuullut Lontoon olympiamaratonin piristehuhuista. Ks. Paul Dimeo, *A History of Drugs in Sport 1876–1976: Beyond Good and Evil*. London: Routledge 2007, 27–29.
13. Viktor Heikel, ”Fysisk och andlig förädling eller kraftprov? *Hufvudstadsbladet* 17.8.1924.
14. Myllylä 2001, 278. Lahden yhteydessä muun muassa silloinen oikeusministeri harjoitti anakronistista paheksuntaa. *Keskisuomalainen* 27.2.2001.
15. Markku Siukonen (toim.), *Doping. Raportti lääkeaineiden väärinkäytöstä urheilussa*. Jyväskylä: Scandia-kirjat 1982, 2; Matti Hannus, *Kultaiset kentät. Suomalaisen yleisurheilun vuosisata*. Helsinki: WSOY 1999, 38.
16. *Kiri* 9/1931, 2. Pihkalan juttu oli alun perin radioesitelmä. Siukonen poimi sitaatin

- 60-luvun Tahko-antologiasta ja jäljensi lähdeviitteen harhauttavasti. Vrt. Lauri Pihkala, *Tabkon latu. Lauri Pihkala eilen ja tänään*. Toim. Heikki Klemola. Helsinki: LTS ja Otava 1963, 84–88. – Selvittelin asiaa keväällä 2005. Kohta sen jälkeen Siukosen kömmähdys (doping vs. ammattilaisuus) noteerattiin toisaalla. Hannu Pelttari, ”Kuolleenakin kiinnostava Kiri-lehti”. *Urheilutietäjän Joulu* 2005, 5.
17. Erkki Vettenniemi, ”Miksi doping kiellettiin 1928? IAAF, piristeet ja rotuajattelun voima”. *Liikunta & tiede* 6/2010, 25.
 18. *Stadion* 2/1978, 22–24.
 19. Myllylä 2001, 274–275, 298. Hän puhui myös kilpailun ”hurmiosta” ja ”nirvanasta”. Sama, 113. Tahko todella markkinoi toisinaan ”rehkimisen iloa”. Ks. esim. Pihkala 1963, 89.
 20. *Dagens Nyheter* 13.12.1990; *Helsingin Sanomat* 14.12.1990.
 21. *Suomen Urheilulehti* 2/1951, 4.
 22. *Uusi Suomi* 16.10.1981. Ks. myös Siukonen (toim.) 1982, 218–219.
 23. http://yle.fi/radio1/kulttuuri/12_kertomusta_liikkeesta_31029.html, ks. osa 10: hiihto (tarkistettu 1.10.2011).
 24. Mauri Mattila, ”Doping”. *Duodecim* 7/1974, 560. Ks. myös sama, 556–557. Kansainväliselle olympiakomitealle nämä aineet olivat dopingia tammikuusta 1975 lähtien.
 25. http://www.wada-ama.org/Documents/World_Anti-Doping_Program/WADP-The-Code/WADA_Anti-Doping_CODE_2009_EN.pdf (tarkistettu 1.10.2011).
 26. Verner Möller, *The Ethics of Doping and Anti-Doping: Redeeming the Soul of Sport?* London: Routledge 2010, 11–12.
 27. Eric Perera ja Jacques Gleyse, ”Le dopage dans quatre grands périodiques français de 1903 aux années soixante. Le secret, le pur et l’impur”. *STAPS* (Bryssel) 4/2005, 104–105. Pihkalan lehden pakinoitsija oli kuullut ”pöyristyttäviä historioita” hiihtokilpailuissa ”viimeiseen tippaan käytetyistä voimista, jotka ihmeitäreikä sokeriliemi [...] oli piristänyt tärkeään loppukiriin”. *Kiri* 5/1930, 6.
 28. Arne Ljungqvist ja Göran Lager, *Doping’s Nemesis*. Cheltenham: Sports Books 2011, 125–126. Ljungqvist sanoo rikkoneensa urheilijanuorukaisena amatöörisääntöjä, mihin on helppo uskoa, mutta sitten hän väittää, ettei olisi tuolloin tuntenut dopingia edes terminä. Sama, 22–23. Maailmalla kuitenkin kirjoiteltiin 40-luvulla piristeiden ”jatkuva” käytöstä Ruotsissa. Dimeo 2007, 54.
 29. Myllylä 2001, 238–239.
 30. Tutkija ei yrittänyt määritellä Tahkon amatööri-ideologiaa. Loppusanoissa hän vain esitti tämän aina puoltaneen amatööriyttä. Harri Salimäki, *Isänmaan ja urheilu-uskon mies. Lauri Pihkala modernin urheiluaatteen esitaistelijana*. Helsinki: SKS 2000, 388–389. Ks. myös sama, 225–226. Ammattilaisuuden Pihkala hyväksyi tietyissä lajeissa, kuten nyrkkeilyssä. Ks. esim. *Kiri* 9/1931, 2.
 31. Pihkala (toim.) 1908, 46–51; Lauri Pihkala, ”Rehelliset opintostipendit amatööriky-symyksen ratkaisuna”. *Stadion* 4/1967.
 32. *Suomen Urheilulehti* 4/1925, 2.
 33. Sama.

34. Elimestä, ks. *Suomen Urheilulehti* 10A/1925, 2. Hunningosta, ks. sama 7A/1925, 2.
35. Salimäki 2000, 238. Jupakan julkisesta vastaanotosta, ks. *Suomen Urheilulehti* 79/1929, 1, 8; sama 80/1929, 7. Vuosikymmeniä myöhemmin Tahko kritisoi itseään siitä, ettei ollut kyllin lujasti vastustanut ”20-luvun ’lompakkojuoksujen’ henkeä”. Salimäki 2000, 299–301.
36. *Uusi Suomi* 4.4.1932; *Suomen Urheilulehti* 34/1932, 2.
37. Yttergren 2007, 44–46.
38. Brundagen rooli julkistettiin Suomessa ennen kuin Pihkala lähetti hänelle sähköviestin (ks. edellinen viite). *Uusi Suomi* 7.4.1932. Yttergren arvelee Pihkalan olleen tästä tietämätön. Yttergren 2007, 44. Amerikkalaisten aktiivisuudesta laajemmin, ks. sama, 40–41.
39. Leena Laine, ”Lisäkulmia Nurmi-kysymykseen. Lauri Pihkalan ja Avery Brundagen kirjeenvaihtoa 1928–1929”, teoksessa Anssi Halmesvirta ja Heikki Roiko-Jokela, *Se toinen Paavo Nurmi – ja varjoon jääneet*. Jyväskylä: Atena 1997, 82.
40. Samassa yhteydessä Yttergren esittää IAAF:n johtajan edustaneen ”idealistista suuntausta”. Yttergren 2007, 40. Tahkon mukaan IAAF:n alainen amatööriurheilu oli saavuttanut ”mielivaltaisuuden, salakähmäisyyden, [...] epäpätevyyden ja tekopyhyyden tilan”. *Helsingin Sanomat* 13.9.1932.
41. *Helsingin Sanomat* 13.9.1932.
42. *Idrottsbladet* 42/1932, 2. Ks. myös Yttergren 2007, 44.
43. Laine 1997, 79–81. Kuten edellä kävi ilmi, Brundage kanteli IAAF:lle Nurmen palkkioista. Kalle Virtapohja vihjailee tiedotusopillisessa väitöskirjassaan, että Pihkalan ja Nurmen välit olisivat olleet poikki, ja että Pihkala olisi Brundagen kautta tuottanut ongelmia Nurmelle. Kalle Virtapohja, *Sankareiden salaisuudet. Journalistinen draama suomalaista urheilusankaria synnyttämässä*. Jyväskylä: Atena 1998, 137. Brundage ei saanut eikä olisi edes tarvinnut todisteita Suomesta, eivätkä Pihkala ja Nurmi oikeasti vihoitelleet toisilleen. Ks. esim. Kare 1975, 184–185. Hupaisaa olisi toki ajatella, että Tahko olisi ensin ilmiantanut Nurmen ja sen jälkeen sinnikkäästi puolustanut tätä.
44. Kare 1975, 192–194. KOK luopui amatööri-terminologiasta 1974. Aarni Mertala, ”Dopingsäännöt ja urheilun mystifioitu moraal”, teoksessa Vettenniemi (toim.) 2010, 74–75. Tähän monumentaaliseen päätökseen Tahko ei tietääkseni julkisesti reagoinut.
45. Myllylä 2001, 277, 284–286.
46. Näin kirjoitti muuan ruotsalainen urheilukolumnisti. Ks. esim. *Helsingin Sanomat* 27.2.2001.
47. Myllylä 2001, 276.
48. IAAF painosti Urheiluliittoa rankaisemaan Nurmea eli (Tahkon sanoin) tekemään ”rengin palvelusta”. *Uusi Suomi* 4.4.1932. Hetkeä aikaisemmin Ranskan yleisurheiluliitto oli mitätöinyt tähtimaileri Jules Ladoumèguen amatööristatuksen. Marianne Lassus, *L'affaire Ladoumègue. Le débat amateurisme / professionnalisme dans les années trente*. Paris: L'Harmattan 2000.
49. Kare 1975, 271.